

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

SN 165/2018

103 33 Stockholm

Er referens/dnr:

U2018/03652/GV

2018-12-12

Remissvar

En andra och en annan chans – ett komvux i tiden (SOU 2018:71)

Svenskt Näringsliv har fått möjlighet att lämna synpunkter på ovan rubricerad promemoria. Svaret på remisspromemorian har beretts tillsammans med Svenskt Näringslivs medlemsorganisationer och är därför gemensamt för sfären.

Förslaget i promemorian syftar till att undersöka behovet av förändringar i regleringen av vuxenutbildningen, huvudsakligen när det gäller kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särvux). Promemorian ska också vid behov föreslå åtgärder för att förbättra samarbetet inom regionalt yrkesvux, och analysera och bedöma om det finns yrkesutbildningar inom komvux och särvux som bör vara riksrekryterande.

Inledning

Kompetensförsörjningen är en av de viktigaste frågorna för svenska företag och helt avgörande för svensk konkurrenskraft och tillväxt. Det finns i dag ingen bransch till vilken kompetensförsörjningen fungerar och företagen uttrycker en alltjämt djupare oro över vilka effekter detta kan få framöver.

I Svenskt Näringslivs senaste rekryteringsenkät framkom det att så många som var fjärde rekryteringsförsök misslyckas. En alarmerande hög siffra som visar på att Sverige är i stort behov av ett effektivare system för kompetensförsörjning. Mer än hälften av alla arbetsgivare uppger i samma undersökning att de söker efter personer med gymnasial yrkeskompetens.

Gymnasieskolan är för många branscher basen för kompetensförsörjningen, men den behöver kompletteras med vuxenutbildning. En avgörande förutsättning för att kompetensförsörjningen ska fungera bättre är att tillgången och tillgängligheten på gymnasial yrkesutbildning för vuxna ökar.

I dag ser vi att unga tenderar att välja högskoleförberedande program framför yrkesprogram. Oftast för att hålla alla dörrar öppna för yrkesval senare i livet. Då är det viktigt att vi har en

väl fungerande vuxenutbildning som kan erbjuda relevanta yrkeskurser för personer som av olika skäl önskar en yrkeskarriär, eller vill yrkesväxla.

Tyvärr är tillgången på platser och utbudet av kurser inom yrkesvux till viss del begränsad. Många viktiga yrkeskurser, där arbetsmarknaden har stark efterfrågan på kompetens, finns inte representerade i kommunernas vuxenutbildningsutbud. Om vi ska lyckas med matchningsuppdraget och dessutom ge individen en möjlighet till en andra chans måste yrkesvux i större utsträckning reflektera arbetsmarknadens behov. Yrkesvux bör fungera som en kompensatorisk åtgärd där gymnasieskolan inte lyckats leverera efterfrågad kompetens.

När kompetensbehoven är så stora som i dag är det viktigt att vuxenutbildningen blir mer snabbfotad och effektiv för att möta de behov som finns på arbetsmarknaden. För att utforma ett optimalt system för vuxenutbildningen behöver vi lättare kunna göra analyser och uppföljningar av utbud och resultat. I dag går det inte att få fram heltäckande statistik över antalet platser inom respektive yrkesinriktning, hur många elever uppnår godkänd nivå eller hur många kommer ut i relevanta jobb. Det är en stor brist som bör åtgärdas.

I detta remissvar kommer vi vid flera tillfällen att tala om gruppen yrkesväxlare. Svenskt Näringslivs definition av yrkesväxlare är personer som senare i livet väljer att växla yrke. Personer som redan har en gymnasieexamen, många gånger från ett studieförberedande program, men som vill i vuxen ålder tillgodogöra sig en yrkesutbildning.

Svenskt Näringslivs ställningstagande

Utredningens övergripande förslag och bedömningar

4.1 Utredningens förslag: Dagens målformulering för komvux i skollagen 20 kap. 2 § förtydligas så att det framgår att även den kommunala vuxenutbildningen utgör en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en grund för fortsatt utbildning.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att förtydliga skollagens målformulering så att det framgår att även komvux utgör en viktig bas för företagens kompetensförsörjning. För att Sverige ska klara matchningsuppdraget och säkra företagens kompetensförsörjning är det av yttersta vikt att utbudet av yrkesvuxutbildning speglar näringslivet behov. Så är tyvärr inte fallet många gånger.

Stort fokus ligger på individens önskemål vilket inte alltid leder till en utbildningsplan som i slutändan resulterar i en anställning. Företag och branscher vittnar om att det är svårt att få kommuner att prioritera utbildningar som matchar företagens kompetensbehov. För stor andel av utbildningarna motsvarar kommunenens eget kompetensbehov, det vill säga utbildningar inom vård och omsorg. Detta trots att redovisade prognoser pekar på stora kompetensbrister också inom en rad andra viktiga yrkesområden.

Ett förtydligande av att komvux utgör en bas för kompetensförsörjningen till arbetslivet är ett steg i rätt riktning och bidrar till ökade incitamenten till samverkan och i förlängningen ett breddat utbildningsutbud.

Alternativa urvalsgrunder för gymnasial komvux

5.13.2 Utredningens förslag: Dagens prioriteringsregel i skollagens 20 kap. 2 § som anger att den fått minst utbildning ska prioriteras, ändras till att den med störst behov av utbildning ska prioriteras.

Svenskt Näringsliv har under lång tid drivit frågan om nya urvalsregler till komvux för att bättre möta de behov som finns av vuxenutbildning. Dagens snabba arbetsmarknad och ungdomars vilja att skjuta upp sitt yrkesval till senare i livet ställer allt högre krav på ett flexibelt vuxenutbildningssystem.

Branscher vittnar om att gruppen yrkesväxlare många gånger stängs ute från viktiga yrkesinriktade vuxenutbildningar när det råder konkurrens om platserna. På grund av dagens urvalsregler prioriteras andra grupper än just yrkesväxlare. Samtidigt vet vi att företagen skriker efter gymnasial yrkesinriktad kompetens. Samhället och näringslivet har inte råd att gå miste om motiverade individer som senare i livet vill skifta bana och skaffa sig en yrkesutbildning.

Det är positivt att utredningen i sin problembeskrivning synliggöra utmaningarna med dagens urvalsregler och att utredningens ambition är att hitta en lösning. Svenskt Näringsliv ställer sig dock tveksam till om utredningens förslag på nya urvalsregler kommer att skapa ett flexiblare och mer tillgängligt komvux och då även för gruppen yrkesväxlare.

Att formulera om prioriteringsregeln så att personer med störst behov av utbildningen ska prioriteras istället för dagens formulering att personer med minst utbildning ska prioriteras är ett steg i rätt riktning. Men Svenskt Näringslivs bedömning är att det kommer att bli svårt för kommunerna att avgöra vilka som har störst behov av utbildningen. Även om kommunerna får hjälp av vägledande tolkningsanvisningar är risken stor att gruppen yrkesväxlare alltid kommer att prioriteras sist.

Svenskt Näringsliv föreslår därför ett tillägg till utredningens förslag där även personer som snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden bör prioriteras. Prioriteringsregeln ändras till att den med stort behov av utbildning och/eller snabbast kan etablera sig på arbetsmarknaden bör prioriteras.

5.13.3 Utredningens förslag: Urvalsreglerna i komvuxförordningens 3 kap. 7 § ändras så att hänsyn ska tas till den sökandes behov av utbildning för:

- att etablera sig på arbetsmarknaden,
- pågående yrkesverksamhet,
- planerat yrkesval.

Förtur ska dock ges till en sökande som önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en individuell studieplan.

Skolverket bör ges i uppdrag att ta fram vägledande tolkningsanvisningar och stöd till kommunernas antagningsenheter, baserat på den forskning som finns kring prioriteringsarbete.

Svenskt Näringsliv anser att utredningens förslag riskerar att bygga på stor subjektiv tolkning från kommunens sida för att avgöra vilka individer som ska prioriteras. Förslaget riskerar även att leda till ökad administration för kommunerna eftersom varje sökande måste analyseras ingående. Vi ställer oss också tveksamma till att Skolverket är rätt myndighet att utforma vägledande tolkningsanvisningar som stöd till kommunerna.

För att öka yrkesväxlares möjlighet att få tillgång till yrkesvux föreslår Svenskt Näringsliv att det utöver utredningens förslag om förtur för sökande som önskar fullfölja sina studier som den sökande har påbörjat enligt en individuell studieplan även införs förtur för individer som snabbt kan tillgodogöra sig utbildningen. I detta sammanhang bör validering, av såväl gymnasiekurser som reell yrkeskompetens, användas i större utsträckning för att korta ner studietiden. En person som är yrkesverksam och som vill växla yrke kan många gånger redan uppfylla stora delar av kompetenskraven och därmed enbart behöva komplettera med enstaka kurser för att sedan snabbt vara tillgänglig för arbetsmarknaden.

5.13.4 Utredningens förslag: 10 § förordningen om regionalt yrkesvux ändras så att den hänvisar till de nya urvalsreglerna i 3 kap. 7-8 § komvuxförordningen.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att förordningen gällande regionalt yrkesvux hänvisar till de nya urvalsreglerna för komvuxförordningen. Likalydande urvalsregler både förenklar och förtydligar.

En förenklad betygsskala med färre steg

6.2.7 Utredningens förslag: Utredningen föreslår att det ska införas en förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och särskild utbildning på grundläggande nivå.

Förslaget innefattar även förenklad betygsskala för delkurser inom komvux på grundläggande nivå och delkurser inom särskild utbildning på grundläggande nivå.

Utredningen föreslår att betygsskalan ska utgöras av betygen Väl godkänt, Godkänt och Icke godkänt. Inom särskild utbildning på grundläggande nivå föreslår utredningen att betygsskalan ska utgöras av Väl godkänt och Godkänt.

Utredningen föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att utforma kunskapskrav för betygsstegen Väl godkänt och Godkänt och i övrigt göra de ändringar som förslaget kräver inom ramen för det bemyndigande som återfinns i 5 § förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att införa en förenklad betygsskala på komvux grundläggande nivå, sfi och särskild utbildning på grundläggande nivå. Utredningens förslag kan förhoppningsvis påverka genomströmningen på ett positivt sätt. Svenskt Näringsliv ser ingen anledning till att behålla ett betygssystem som riskerar att leda till överutbildning eller onödigt administrativt arbete för lärarna om det inte ökar möjligheten för individen att komma vidare i sin individuella utbildningsplan. Det är dock viktigt att en godkänd nivå tydligt visar att personen har förutsättningar att ta del av vidare utbildning.

En mer flexibel högskoleförberedande examen

7.2.3 Utredningens förslag: Ett komvuxarbete ska ersätta gymnasiearbetet på komvux. Ett tidigare genomfört gymnasiearbete ska dock fortfarande få ingå i en gymnasieexamen från komvux. Statens skolverk ska få i uppdrag att utreda hur komvuxarbetet ska utformas.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget att ersätta dagens gymnasiearbete på komvux med ett komvuxarbete.

7.9 Utredningens förslag: En högskoleförberedande examen från komvux inriktad på studieområden med områdesspecifika kurser ska ersätta dagens krav på programspecifika kurser.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag om att införa en högskoleförberedande examen från komvux inriktad på studieområden.

Betygsrätt och entreprenad

Utredningen föreslår i detta avsnitt en rad förslag som syftar till att förtydliga regelverket, rollfördelningen samt säkerställa kvalitén för utbildningar motsvarande kommunal vuxenutbildning och vuxenutbildning på entreprenad. I grunden en viktig målsättning för all utbildningsverksamhet. Svenskt Näringsliv väljer här nedan att kommentera ett par förslag som vi anser vara viktiga för hela näringslivet.

8.12.2 Utredningens förslag: Enskilda utbildningsanordnare ska vara huvudman för utbildning motsvarande komvux.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag att enskilda utbildningsanordnare ska vara huvudman för utbildningar motsvarande komvux. Förslaget syftar till att förtydliga ansvarsfrågan för utbildningens huvudman vilket Svenskt Näringsliv anser är positivt.

8.12.3 Utredningens förslag: Utformningen av dagens regler för utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning ändras så att de i största möjliga mån hänvisar till relevanta delar av regelverket för utbildningsväsendet.

Utredningens förslag syftar till att skapa ökad kvalitet och likvärdighet mellan de två utbildningsformerna – utbildningar motsvarande kommunal vuxenutbildning och vuxenutbildning på entreprenad. Något som de flesta kan ställa sig bakom. Svenskt Näringsliv ställer sig dock tvekan till att samma regler för lärarbehörighet, elevinflytande, medarbetarinflytande och systematiskt kvalitetsarbete ska gälla för uppdragsutbildning som för kommunal vuxenutbildning.

Det finns en överhängande risk att uppdragsutbildningen tvingas in i en fast mall, utan att detta förbättra resultaten. Kunskapsresultaten är den främsta och mest relevanta kvalitetsindikatorn. Kunder som köper uppdragsutbildning kan ställa krav på högre studietempo eller undervisningsmetoder som strider mot vuxenutbildningens regelverk. Vi vill bevara utbildning motsvarande kommunal vuxenutbildning som en flexibel utbildningsform utformad efter kundens behov.

8.12.4 Utredningens förslag: Tillstånd till betygsrätt för utbildningar motsvarande kommunal vuxenutbildning ska även omfatta gymnasie- eller komvuxarbete.

Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag.

Förändringar när det gäller särvux samt vidare studier för individer med intellektuell funktionsnedsättning

Svenskt Näringsliv är positiv till att särvux och komvux utvecklas i en riktning som gör att fler får möjlighet att tillgodogöra sig en utbildning som ökar individen möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. Här gör vi ingen skillnad på särvux- och komvuxelever. Det är dock viktigt att kunskapskraven för respektive yrkesroll är detsamma oavsett vilken elevgrupp vi talar om. Kunskapskraven måste följa de riktlinjer som näringslivet har utarbetat för att utbildningen därmed ska leda till anställningsbarhet.

9.4.4 Utredningens förslag: Skolverket ska få i uppdrag att inom ramen för regionalt yrkesvux ta fram förslag på nationella yrkespaket inom särskild utbildning på gymnasial nivå. Yrkespaketen ska tas fram i samråd med branscherna och bestå av kurser som motsvarar kraven för anställning.

Utredningens bedömning: En regelbunden uppföljning av all yrkesutbildning inom särskild utbildning på gymnasial nivå behöver genomföras och redovisas på ett sådant sätt att effekterna av yrkesutbildning på denna nivå går att följa.

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens förslag att inom ramen för regionalt yrkesvux ta fram förslag på nationella yrkespaket för särvuxelever. Det finns i dag ett relativt stort antal yrkespaket för komvux. Dessa är utformade utifrån att utbildningen ska leda till relevant anställning. Därmed är det inte målgruppens specifika behov som styr framtagandet av yrkespaket utan företagets kompetensbehov är i fokus. Kunskapskraven ska vara detsamma oberoende av målgrupp dock kan pedagogiken och utbildningsformen anpassas så att fler kan tillgodogöra sig utbildningen.

Arbetsmarknadens parter ansvara för att utarbeta yrkeskvalifikationer. Kvalifikationer som kan ligga till grund för utformningen av kurser och utbildningar. Dock saknas det många gånger kurser inom komvux som matchar det kompetensbehov som finns. Kurser som faller utanför nuvarande struktur. Större flexibilitet i systemet och bättre samverkan mellan utbildningsanordnare och näringsliv är två viktiga faktorer för att åstadkomma ett bättre anpassat utbud.

9.7.2 Utredningens förslag: Skolverket ges i uppdrag att definiera och utveckla nationella yrkespaket för målgruppen, som leder fram till en kvalifikation på SeQF-nivå 3.

Det är av yttersta vikt att fokus ligger på anställningsbarhet och att kvalifikationen inte riktar sig mot en specifik målgrupp. Svenskt Näringsliv tillstyrker utredningens förslag men vill understryka att arbetet med att definiera kvalifikationer måste ske i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. I de fall branscherna bedömer att det inte går att utarbeta kvalifikationer på SeQF-nivå 3 ska detta vara styrande.

Kompetensutveckling

Dagens system för kompetensutveckling av befintliga lärare är i stort behov av utveckling. Duktiga lärare är en viktig faktor för att skapa en framgångsrik skola. Kompetensutveckling behövs på alla nivåer inte enbart inom komvux. Svenskt Näringslivs inställning är att kompetensutveckling av lärare på komvux bör följa samma system för kompetensutveckling som gäller för övrig lärarkår. Det kan dock vara berättigat att utveckla den pedagogiska utbildningen med moment som rör undervisning för heterogena grupper både vad gäller ålder och bakgrund.

Det utredningen inte valt att belysa är det skriande behovet av fortbildning i specifik yrkeskunskap för de lärare som undervisar i yrkesämnena. Arbetsmarknaden förändras i allt högre takt och specifika yrkeskunskaper behöver uppdateras allt oftare. Här efterfrågar Svenskt Näringsliv större satsningar på lärarfortbildning och då i samarbete med aktuell bransch för att på så sätt säkerställa aktualiteten och kvaliteten i undervisningen. Detta behov gäller för både lärare på gymnasiet och på komvux.

Lärare behöver även kompetensutvecklas i frågor rörande yrkeskvalifikationer, branschvalidering och branschkrav. Allt fler branscher utvecklar verktyg för att tydliggöra kompetenskraven för att skapa tydlighet i vad som krävs för att vara anställningsbar. Kompetenskraven är också till för att hjälpa utbildningsanordnare i arbetet med att utveckla aktuella yrkesutbildningar. Svenskt Näringsliv bedömer att det finns ett stort värde i att lärare och utbildningsanordnare ökar sin kompetens och kontinuerligt håller sig uppdaterade om branschernas arbete på detta område.

Samverkan för regionalt yrkesvux

11.11.2 Utredningens förslag: Ett krav ska införas i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning på att de kommuner som söker regionalt yrkesvux tillsammans ska ha ett samverkansavtal.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att införa krav på samverkansavtal mellan kommuner som söker regionalt yrkesvux. Vi instämmer i de brister som utredningen beskriver kring den regionala samverkan. Att samverkan bör formaliseras och tydliggöras är välkommet.

En förutsättning för att samverkan mellan kommuner ska fungera är att även samverkan mellan kommun och näringsliv förbättras. Även här efterfrågas tydligare riktlinjer och formalisering. För att företag ska engageras sig måste deras engagemang leda till konkreta resultat. Mandatet för den regionala samverkan bör förtydligas. Det är även en fördel om samverkan sker under liknande former oberoende av region för att underlätta för parter som agerar i flera regioner.

Riksrekryterande yrkesutbildning inom komvux och sÄrvux

12.6 Utredningens bedömning: Det finns behov i flera branscher som delvis skulle kunna lösas av riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux och sÄrvux. Det finns dock flera förutsättningar som behöver ses över innan det är möjligt att helt ta ställning till om detta bör införas. Regeringen bör därför tillsätta en arbetsgrupp för att i särskild ordning se över förutsättningarna för att införa riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux oh sÄrvux, alternativt uppdra Åt Skolverket att analysera detta i dialog med branscherna. Detta efter att flera nu pågående processer som påverkar förutsättningarna för riksrekryterande utbildningar inom vuxenutbildningen och som kan bidra till beslutsunderlaget i fråga har avslutats. (sid. 450)

Dagens gymnasieskola har svårt att attrahera elever till de yrkesinriktade utbildningarna, särskilt till smala yrken. Det gör att många viktiga utbildningar, där företagen är i stort behov av kompetens, tyvärr inte blir av. Då kan behovet av riksrekryterande yrkesutbildning vara en bra lösning. Den försöksverksamhet som nu pågår gällande branschskolor är ett steg i den riktningen. Svenskt Näringsliv delar utredningens bedömning att det är bra om pågående processer får avslutas för därefter utvärdera vilken modell som kan fungera bäst för framtidens yrkesutbildning.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGS LIV

Helen Rönnholm
Utbildningspolitisk expert